

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**ITINERARI[I] || ITALIAE || RERVMQ. ROMANARVM || LIBRI
TRES ||**

Schottus, Franciscus

Antverpiae, 1600

Ædes Lavretana.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70633](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70633)

privata impensa condiderit; cuius oppidi imaginem nummis argenteis expressam cum eius titulo non semel vidimus. Inuidiosas eius opes taxant Cicero & Valerius Max. Silius, & Dio Nicæus, aliique.

ÆDES LAVRETANA.

Hinc per xv. miliaria Lauretum vsque proficiscere, vbi inclytum religione *sanum Diuæ Mariæ Deiparæ virginis* visitur, peregrinatorum concursu ab vniuersis Christiani orbis regionibus cō confluuntium mirificè frequentatum pietatis & votorum causa. Silva olim laurea in colle ad Musionis amnem inter Ricinetum & mare, à qua *Laureti* nomen: in eodemque colle, sunt qui opinentur, Cupram Tuscorum oppidum cum antiquissimo *Iunonis Cupræ* delubro fuisse. Nunc vicus, vel potius oppidulum, muro, fossis, & turribus cinctum, atque propulsatoriis armis instructum abundè, ne piratis, ac Turcis, impioque militi, vt antea, ad direptionem pateat: Vtique tuto, commodeque nunc habitetur, & aduenas hospites lautè mundeque in diuersoriis excipiat, & tractet.

Templum ipsum ex quadrato saxo, sumptu atque magnificentia sublime & per amplum est: in cuius medio sacrosanctum illud *Diuæ virginis* conclaue per summam religionem ab aduenis aditur, conclusum sacello marmoreo quadrato, sculpturis artificiosissimis extrinsecus elaborato; tam laxè tamen, vt nouum hoc opus veteres & venerandos illos sacri conclauis muros nusquam contingat. Atqui opinione prorsus receptum, & re ipsa constare tradunt; diuini numinis hoc fieri nutu, vt parietes illi, intra quos nata educataque fuit celorum regina semper virgo Maria, & intra quos, archangelo Gabriele nunciante,
 ipsa

ipfa Deum ac hominem concepit, operarias hominum manus non admittant, renouari, ac ornamentis vllis vestiri nolint. Nec ambigunt piorum animi, quin diuinitus id ipsum conclaue per angelos eò translatum è Palæstina fuerit; cum propter grauissima scriptorum hac de re testimonia, tum miraculorum crebritate percussi, quibus locus iste iam à tot sæculis inauguratur, & illustratur indies. Obstinata & saxea corda possent mollire primo ingressu, & ad venerationem loci impellere, tot insignia miraculorum documenta, atque donaria votiuæ per templi parietes, columnas, fornices, atque tholos circumquaque suspensa; veluti statuæ, signa, imagines, arma, exuuiæ, vestes, aliaque instrumenta infinita, simul cum tabulis pictis, scriptisque: quibus singulis luce clarius ostenditur, & memoriæ mandatur; quam pro salute humani generis inexplicabilia suæ potentia signa palam Deus Opt. Max. ostēdat, qui suo nutu cuncta regit: & vt in locis sibi piè dedicatis facile prosperet atque perficiat bonæ voluntatis conatus; gloria & maiestate domum suam adimplens, in qua nomen & cor eius (vt Solomoni regi est oraculo pollicitus) cunctis diebus permanet: quo in preces implorantium eius auxilium cum auctario præsertim intercessionis gratæ Diuæ virginis, matris suæ, aliorumque coheredum cælestium (quorum hinc imitatores esse debemus) oculis apertis, & arrectis auribus attendat. Iam verò quam obnixè succurrat in rebus desperatis; cum ibi, tum vbi que terrarum multa miraculorum milia documento sunt: que tanquam in speculo nobis etiam repræsentant, quam non repudiat aduocatos nostros; & quam temerarium sit, eius exquirere consilia in eligendis sui cultus locis.

Per templiua, tragica, multipliciaque humanarum

narum calamitatum pegmata tāquam in theatro quodam perlustrabis. in quibus tamen semper benignus ille Deus *Δὲν μνηστὴς ἐπιφανεὶς* felicem cuicumque tragœdiæ catastrophē impōsuerat. Verūm quis varios rerum casus memorando describet diluuiā, tempestates, naufragia, fulmina, terremotus, ruinas, præcipitia, lapsus, ossifragia, morbos, cædes, latrocinia, siccitas, carceres, laqueos, furcas, & infinitos ærumnarum crateres, quos nobis in hac lacrymarum valle nouerca fortuna propinat? sed ut poëtæ verbis hoc concludam:

*Non mihi si lingua centum sint, oraq; centum,
Ferreā vox, omnes scelerum comprehendere formas,
Omnia pœnarum percurrere nomina possem:*

Quis non solum apud iāferos summum numen sua iustitia noxas vindicat: sed quibus etiam hîc nos delirantes sua clementia in ordinem redigit, cælo nos referuare cupiens. Deus etenim nobis fortunæ calicem miscet ad salutem.

Ostenduntur singulatim preciosa & rara principum atque magnatum donaria; quæ religionis, ac voti causa *Diva virgini matri* in sacro sancto illo delubro dedicata fuere. Item in sacrario vestes ac vasa sanctiora ex auro & argento, gemmis, & vnionibus onusta.

Nec votiuæ tabulæ prætereundæ, quibus etiam laudes *Deiparæ Virginis Lauretanæ* à præclarissimis ingeniis decantatæ continentur, inter quas *M. Ant. Mureti* non vulgaris est.

M. ANT.

M. ANT. MURETI
 AD BEATISS. VIRGINEM
 DEI MATREM, QUAE IN AEDIB.
 Lauretana religiosissime colitur.

Vnde mihi insolitus praecordia concutit horror,
 Et perfusa metu trepidat, vultu icla, Deo
 mens?

Fallor an hoc facit ipse locus, stimulosque paventi
 Subiicit, atque animum praesentia numinis urgeti
 O calo dilecta domus, postesque beati,
 Quos ego iam pridem tota mihi mente cupitos,
 Nunc primum, veteris voti reus, advena viso:
 Saluete, ad spectumque mihi feliciter este.

Vosne per aetheras Iudaea à finibus oras
 Aligerum, mandante Deo, vexere manipuli
 Hic Virgo genitura Deum, genitricis ab alio
 Prodit, et blandis mulsit vagitibus auras?
 Hic quoque Virginei servata laude pudoris
 Sancta salutifero tumuerunt viscera foetus?
 Ille opifex cunctorum, illa aeterno unica proles
 Aequa patri, ille homini primaeva ab origine lapsa
 Spem calo vitamque ferens, hac lusit in aula
 Parvulus, et sancta blanda obtulit oscula matri.

Quanam igitur regum sedes, qua templa per
 orbem,

Huic se ausint conferre loco? ter et amplius omni
 Ante alias felix Piceni littoris ora:

Cui Solymos spectare domi, cui munere diuini
 Fas calcare domi est pedibus vestigia Christi.
 En ego iam supplex procumbam atque oscula figam
 Parietibus sanctis, spargamque hoc pulvere crines.

Aspice me superis è sedibus, aspice, Virgo
 Prostrata

Prostratum, atque imo gemitus ex corde cientem,
 Et pectus tundentem, & fletibus ora rigantem:
 Neu, quamquam culpis adopertum turpibus, arce
 Adspectu me Diva tuo, si pectore toto
 Te veneror, si te, dubiis in rebus, ad unam
 Confugio, teq; auxiliū sanctissima posco.

Poenitet ex animo vitā me Diva prioris,
 Poenitet & meritas horret mens conscia poenas.
 Quod nisi tu casto pendente ex ubere natum
 Concilias, placasq; mihi, quō tendere cursum,
 Quōne malis fessam tentabo advertere puppim?

At tu, namq; soles, placida dignare querelas
 Aure meas, & ades lapsis mitissima rebus.

Certe equidem tota pendentes ade tabellas
 Aspicio, qua te miseris praesto esse loquuntur.
 Hic te animo spectans, torrentem viscera febrem
 Depulit; ille hyadas tristes hadumq; cadentem
 Spectavit tutus, vertentibus aequora ventis,
 Et duce te patrias enavit saluus ad oras.
 Criminis ille reus falsi, sub iudice duro,
 Dum mortem exspectat tenebroso carcere clausus,
 Munere Diva tuo detecta fraude, renisit
 Vxorem, & natos, exoptatumq; parentem.

O ego nunc morbis multo gravioribus ager
 Naufragiumq; timans longè exitiosius illo,
 Et iam pridem animum peccati compede victus,
 Si possim morbis liber, unclisq; solutus,
 Fluctibus & ventis laceram subducere puppim?
 Quas tibi letus agam grates, dum vita manebit?
 Te, cum luce nova sparget sol aureus orbem,
 Te recinam, quoties abscondet opaca polum nox:
 Et tua praecipuo venerabor numina cultu.

Exstat & votum Virgini matri Lauretanæ,
 V. C. Lævini Torrentij Episc. Antverp.

C E L E.

CELEBRITAS ET MAIESTAS

AEDIS LAURETANAE.

*Ex Horatij Tursellini, Societ. IESV
libris quinque.*

NVllum omnino tempus anni, nullus mensis, dies nullus abit, quin sanctissimæ Virginis cella à plurimis aduenis celebretur. Nec Picentium, Italorumq̄ propria hæc laus pietatis, sed communis Transalpinis, Transmarinisq̄, maximè verò Illyricis, Francis, Belgisq̄. Nec desiderantur Hispani, Lusitani, Poloni, atque Germani. Duo tamen sunt anni tempora, populorum gentiumq̄ omnium frequentia, ac celebritate præcipua, Ver, & Autumnus, quorum alteri dies concepto inibi Deo sacer, alteri natalis Deip. Virginis initium facit celebritatis. Vtraque autem celebritas trimestris est, quo temporis spacio maximis populorum concursibus Aedes Lauretana celebratur penè quotidie. Namque agri Piceni nulla vrbs, oppidum, pagus, vicus est, quin quotannis cæternatim, populatimq̄; Lauretanam virginem interuisat. Quorum exemplum finitimos circa populos Samnitium, Umbriæ, Flaminia, Aemilia, cæteræq̄ Italia ad similem pietatis laudem inuitat. Veniendi fermè ratio talis. Præeunt sodalitates suis quæque insignibus, vexillisq̄ distinctæ. Plerique enim præter Christi crucifixi effigiem, Deiparæ aliorumq̄ Diuorum imagines pulcherrimè pictas præferunt. Agmina claudunt Sodalitatum moderatores, Sacerdotesq̄ cum sua cuiusque agminis symphonia. Sequuntur dona, argenteæ coronæ, calices,

calices, cerei nummis obfiti, preciosæ vestes, urbium, oppidorumue argentea simulachra, votivæ tabellæ, diuinorum beneficiorum B. Maria deprecante partorum indices. Interponuntur sæpè Angelorum, sæpè sacrorum vatium Sibyllarumq; de B. Virgine vaticinantium, aliæque personæ habitu vestis insignes. Sæpe etiam excipit incondita, & promiscua cuiusque populi turba. In itinere carmina Deo, Dei parenti, diuisque per intervalla inuicem canunt. Obuias vrbes cum transeunt, eas ad Lauretanæ virginis religionem, cultumque exemplis pietatis accendunt. Simulac verò Aedes Lauretana in conspectum se dedit (ea quia in edito colle sita est, procul conspicitur) ex templo vniuersi prosternunt corpora: & obortis præ gaudio lacrymis, Deiparam consalutant. Inde in ordines abeunt, instructisque agminibus procedentes canunt litanias, hymnosque. Nec desunt, qui exutis properè vestibus, paratos ad id saccos induant, comitesque subsequantur nuda sibi terga cedentes. Ad Laureti portam peregrinis Sodalitatibus Lauretani Sacerdotes hinc teati procedunt obuiam: easq; in templū deducunt cum egregia symphonia, festoque campanarum, ac tubarum sono. Vbi ad ædis vestibulum ventum est, aduenæ denuò prostratis corporibus, impensè salutant virginem, tanto utique animi ardore, sensuque; ut cæteri, qui adsunt, illorum vocibus emolliti collacrymare cogantur. Posteaquàm ad collucentem facibus, lychnisque Deiparæ cellam peruentum est, diuæque effigiem intueri, contemplarique cœperunt; incredibile dictu est, quæ voces, qui gemitus, quæ lacrymæ, quæ suspiria passim exaudiantur. Deum præsentem adesse facile sentias. Plerique porrò diuino simul horrore, gaudioque perfusi, adeò sacris illis parietibus adhæres-

hæres-

hærescunt, vt inde auelli abstrahique vix queant. Dumque aram Apostolorum, sacrum armarium, obstructam ianuam, ipsumque caminum venerabundi contemplantur: dum meditantium animis B. Virgo in iis locis aliquid agens occurrit, nullum intuendi finem, nullum osculandi modum facerent, nisi plurimorum item petentium, ardor obstaret. Finitimorum populorum ferme hæc est ratio. At exterarum gentium peregrini alij aut pedibus, equis alij, aut vehiculis gregatim confluunt, plerique peregrinorum habitu, ac notis insignes. Verum in dispari habitu aduenarum eminent Aedis Lauretanæ cultus idem. Omnium ferè hoc commune est, vt delictis expiati cælesti mensa reficiantur: plerique autem B. Virginis aram iactata pecunia, & preciosis cumulent donis. Quamquam dona insigniora sacelli custodibus tradi solent, vt in codicem referantur, quò eorum, & simul donantium extet memoria ad posteros. Aram Apostolorum, & scilicet Deiparæ effigiem, pro varietate temporum, magnifica semper adornat vestis, incredibilisque cultu gemmarum, aliorumque donorum. Sacellum ipsum candidis semper cereis, lychnisque argenteis plurimis collucet: assiduis propè symphonicorum, musicorumque organorum personat cantibus: & quod caput est, præsentis Dei numine semper affluit, quod in intrâtes redundat aduenas: sic prorsus, vt pios insolito quodam gaudio, improbos horrore perfundat, ægris remedio, mœstis solatio, torpentibus incitamento, præsidio periclitantibus, perditis sit saluti. Porrò præcipua Lauretani sacelli frequentia est circa ferias Paschatis, Pentecostes, & Natalem Virginis diem. Nam præter alios innumerabiles qui pedibus, equis, quadrigis sub Pascha Lauretum petunt, plurimi ex Lõgobardiz,

dia, Venetia, Dalmatiaque oppidis gregatim
 nauigijs Anconam delati, ad Lauretanam eadem
 ferme pedibus pergunt. Hi ferè postridie Pa-
 schatis, quo die in Sacro Euagelium de peregrini-
 nis Eminaunten peitentibus recitatur, peregrini-
 norum habitum sumunt: & post faustam An-
 ristitum suorum precationem, cum Sacerdoti-
 bus innocentia custodibus pariter se dant in
 viam. Quorum quidem tanta est multitudo, vt
 duodena millia facile excedant. Inde excipiunt
 finitimorum pagorum, oppidorum, vrbiumque
 concursus incredibiles, ac subinde agmina plu-
 rima, ac maxima scenisecarum, messorumque.
 Cæterum natalis dies B. Mariae longè maxi-
 ma aduenarum frequentia est insignis, toto pe-
 nè Piceno (vt de cæteris regionibus taceam)
 Lauretum conflente. Satis constat illo biduo
 supra cc hominum millia Lauretanam ædem
 nuper accessisse. Itaque necessitas Custodes
 sacrosancti sacelli cogit interiori eius parti can-
 cellos per id tempus extrinsecus circumdare; vt
 in expedito sit, admittere, quos velint, aut ex-
 cludere, turbasque vitare. Omnibus porro anni
 temporibus militum cohortes, ac turmae equi-
 tum proficiscentes ad bellum diuertere solent
 Lauretum, vbi ritè expiati, ludicris certamini-
 bus militari morè celebrant virginem. Atque
 hæc incredibilis aduenarum frequentia vias
 Lauretum ferentes frequentissimas diuersoriis
 fecit. Itaque hospitiorum opportunitas, com-
 moditasque viarum pedestrem quoque peregrina-
 tionem, quamuis delicatis ac debilibus,
 haud sanè difficilem præbent. Ad hæc itine-
 rum celebritas tanta est, vt per ea tempora pas-
 sim occurrant varij peregrinorum greges, ingès
 vel incitamentum pietatis, vel leuamentum la-
 boris. Ergo ipse M. Antonius Columna (vt
 de alijs taceam) vir & opibus & bellicis rebus
 incly-

inclytus votiuam peregrinationem Lauretana-
nam exsequi fustinuit pedibus. Omnino ve-
Lauretum tandem ad conspectum Deiparæ
ventum est, superfundēte se piis mentibus Deo,
tantam omnes hauriunt cælestis lætitiæ volu-
ptatem, vt maximum quamuis laboriosæ pere-
grinationis fructum se cepisse fateantur. Hic
ego quid memorem, quàm multi faciāt B. Vir-
gini vota? quàm multi reddant? quot è flagi-
tiorum emergant cœno? quot inexplicabilibus
incestarum illecebrarum vinculis animum ex-
soluant? quot veteres immicitias, & inuetera-
ta odia deponant? quot homines desperatæ sa-
lutis, qui fœdus pepigerant cum inferno, ex in-
ferorum faucibus crepti reuiuiscant? Nam
quanto corporibus animi præstant, tanto plura,
ac maiora in animis, quàm in corporibus homi-
num curandis existunt Virginis Lauretanæ mi-
racula. Vt hæc & alia, quæ attigimus, explica-
re velle oratione, hominis sit diuinam poten-
tiam (quæ Laureti vel maxime se ostendit)
humana imbecillitate metientis. Itaque satis
duco succumbere oneri, quàm enarranda susci-
pere ea, quæ vtrique pertractando detererem.
Hoc vnum liquidò affirmare possum, Laureta-
nam celebritatem, maiestatemque tantam esse,
quantam qui oculis non subiecerint, haudqua-
quam concipere animis possint; vt si deinde
cum narratis audita conferas, famam reipsa
minorem inuenias. Adeò vna in terris Laure-
rana res non fidem solùm, sed famam quoque
ipsam, quæ cuncta in maius celebrare solet,
incredibili maiestate, ac fastigio vincit.

PRAECIPVVS LOCVS,
SITVSQVE ADMIRABILIS

Aedis Laeretana.

Ceterum è Galilæa migrâsin Dalmatiam, Cindeque in Picenum in syluam, hinc in collem duorum inuicem dissidentium fratrum, in illis locis sedem sibi Deipara virgo elegerat, ad diuersandum magis, quam ad habitandum, minimè scilicet diurnam. Quippe cum eodem loco, vbi nunc est, ab initio sedem animo destinasset stabilem, & (nisi incolarum, accolarumue aliquod delictum obstet) vt speramus æternam. Neque enim ambigi fas est, quin Dei mater, & Dalmatarum in Illyrico indigentiam, & immanitatē latronum in sylua, & in communi duorum fratrum colle fraternas odia, vt providere à principio, sic vitare potuerit. Nimirum illa istarum rerum satis gnara, ex quo primùm tēpore Nazaretho Domus excessit, relicto natali solo, hunc sibi locum elegit, vbi stabilem ac perennem figeret sedem. Verum enim uerò opus fuit ad fidem tam insolito, inauditoque antea miraculo affirmadam, eiusdem miraculi frequentatio: vt rem per se incredibilem crebra intra paucos annos mutatio credibilem faceret. Qui enim ambigerent deinde mortales, an domus illa ex Galilæa esset aduecta, cum eandem illi ipsi audissent suo æuo, ex Illyrico in Picenum migrasse, qui vidissent in ipso Piceno intra spacium vix mille passuum, anno nondum circumacto, ter mutasse sedem locumque? Incidit quippè tertia hæc, & postrema migratio in annum à Christo nato M. CC. XC. V. qui aduentum sacrę Domus in Italiam est consequutus. Operæ autem pretium est

est de admirabili eius situ cognoscere. Situs enim ipse sacrosanctam illam sedem non humana, sed diuina prorsus arte, manuque locatam facile declarat. Sita igitur est, si qua usquam, ad quatuor cæli mundi que regiones, ex Mathematicorum disciplina. Neque id solum, sed ex veteri etiam sanctorum Patrum instituto, qui aras sacrarum ædium ad solis spectare ortum iubebant. Namque anterior paries, vt fenestra visitur Angeli ingressu (vt ferunt) nobilis, ad occidentem solem vergit: posterior, vbi ara est ante B. Mariæ simulacrum posita, verum ferme orientem spectat, adeo quidem directo, vt per vtramque æquinoctiū, decem cititer dierum spacio, sol oriens posteriorem, occidens anteriorem aspiciat partem. Itaque per eam sub occasum sol, quam dixi, fenestram ingressus ad B. Virginem velut vespertinus saluator accedit, quando matutinus esse nequit obiectu parietis exclusus. Id adeo etiam post sacram domum templo inclusam obseruatum ferunt, priusquam aduersa templo facies Pontificiæ domus obiceretur ab occasu. Ceterum non dubito quin eius ianua (perfecto deinde opere) patefacta, illud idem solis Deiparam à templi aditu, per sacelli fenestram quodam modo salutantis, sit præbitura spectaculum. Sinister porro sanctissimi sacelli paries ad septentrionem vergit, dexter ad meridiem. Ac proinde Pontificalium tectorum porticus sane magna ad meridiem versa (B. enim Virgo suæ cellæ situ situm Pontificiarum ædium velut præscripsit architecto) quotidie cum aduersum recta excipit solem, meridiem haud dubium indicat. Hunc autem tam admirabilem sanctissimi sacelli situm non casu occupatum, sed diuino quæsitum consilio, vel illud argumento est, quod in ipsa quoque sylua, eundem planè

planè situm à B. Virgine optatum (vt egomet intentius obseruauit) vestigia, quæ extare diximus, satis ostendunt. Idem fortasse in colle fratrum accidit : nam ex obscuris vestigijs indicari non potest. Fortassis idem quoque in Dalmatica sede vsu venit : nihil enim comperti habemus. Sanè res ipsa consentanea est. Sacrosanctam quippè domum duo præcipua mysteria, ortus B. Virginis, & æterni verbi conceptus insignem fecere : quorum ille ferè in autumnale, hic in vernum incidit æquinoctium. Igitur hand immetitò eam sol per vtrumque æquinoctium lustrat, sic prorsus vt vel illorum mysteriorum memor, & sub ortum & ante occasum Deiparam Virginem penè ambitiosè adire, & quodammodo salutare videatur.

BAPTISTAE MANTVANI
TESTIMONIUM.

Baptista igitur Mantuanus Theologus idem, Bac Poëta egregius initio suæ historiæ, egregium Aedi Lauretanæ tribuit testimonium, quod ab re non erit nostræ historiæ intexere. *Cum nuper, inquit, venissem ad sacratissimam Virginis Mariae sanctum domicilium, vidiſsemq; qualia, & quanta Deus ostendit in eo loco miracula, & sua virtutis, atque clementia signa manifestissima; me subito horror inuasi, & visus sum audire vocem Domini loquentis ad Moſen. Non appropinques huc, solue calciamentum de pedibus tuis, locus enim in quo stas, terra sancta est.* Inde præfatus legisse se in templo Lauretano tabulam parieti affixam, situ & carie corrosam, in qua vnde, & quonam pacto locus ille tantam sibi vendicasset auctoritatem, conscripta erat historia, hæc inquam, præfatus adiecit:

E

He-

Historia igitur in tabella continebatur eiusmodi; templū B. Dei Genitricis Lauretana quondā ipsius Virginis cubiculū fuit, in quo nata, nutrita, ab Angelo Gabriele salutata, & Spiritu sancto fuit obumbrata. Cætera inde persequitur, quæ à Preposito Teremano memoriæ prodita, & in Lauretana æde proposita diximus: ut ex Teremani tabula esse deprōpta satis appareat. Ad extremum augustissimæ huius Domus laudationem ingressus, eam non modò terrestri paradiso, vbi Eua ex Adæ latere efficta est; Monti Sinæo, vbi lex data; templo Salomonis præcipua numinis præsentia inclyto; Bethleemio antro, quæ cunabula fuerunt Saluatoris; Tabori monti, vbi Christus clarissima luce circumfusus apparuit cum Mose, & Helia colloquens; Monti Oliuarum, vnde Christus triumphans ascendit in cælum; verum etiam augustissimo Christi sepulchro, quo nihil in terris sanctius habetur, longè multumque anteponit: præcipuè quòd hinc Deus humanitate indutus fundamenta iecerit salutis humanæ. Cuius laudationis illa est insignis sanè, ac frugifera clausula, *Sed quid plura de Domus huius ineffabili dignitate cōmemorare pergo? libet mihi Iacob Patriarchæ sermone concludere: Terribilis est locus iste, non est hic aliud, nisi domus Dei, & porta cali.* Ergo à Mantuano viro celeberrimo prodita literis est Lauretana historia, quæ ad eum diem sermonibus tantum vsurpabatur. Ex eo tempore vulgari cœpta, magno, vel Lauretanæ religionis incremento, vel mortalium bono. Namque ea, quam dico, historia breui volumine circumlata, cum auidè ac passim lectitaretur, plurimorum animos ad Lauretanam ædem visendam colendamque pellexit.

Et in Agelariorum carmine Antonium Principem

cipem virum præter Piceni oram nauigantem
sic gubernator nauis affatur:

————— quod cornu Picentia contra
*Littora delubrum est illud venerabile magna
Matris, ab Assyriis quod Dij super aquora quon-
dam*

Huc manibus vexere suis. Et paulò post.

Laureta delubra vocant: neu crede superbam

Hanc adem venisse fretis: superaddidit ista

Templa sacerdotum Princeps ingentia Paulus.

Innocentio quoque VIII. Pontifice, qui &
ipse donis Virginem coluerat, Carmelitanorum
curæ Lauretana domus mandatur; quòd ean-
dem priusquam Galilæâ discederet, curæ sibi
olim fuisse affirmarent: quo tempore Bapt.
Mantuanus Vicarius Carmelitarum Gene-
ralis Lauretanæ domus historiam à se conscri-
ptam Robureo Card. ordinis patrono anno
M. CCCC. LXXXIIX. inscripsit.

Societatis verò presbyteri acciti Lauretum, vt
domum pietate, audiendisq̄ue variarum lin-
guarum nationumq̄ue cõfessionibus augerent,
iussu Pontificis Iulij III. qui eis domicilium
ædificauit in edita parte, cum Canonicis: sug-
gerente Alberto Carpenfi Card. qui Lauretanæ
sedis patronus erat; anno huius sæculi L I V.
Misit verò P. Ignatius Loiola Societatis auctor
viros aliquot egregios, officiorumq̄ue, quos Ca-
sus conscientiz vulgò nominant, bene peritos:
vt refert Pet. Ribadeneira vitæ eius lib. IV. cap.
X. & Horatius Tursellinus lib. I I I. historiz
Lauretanz, cap. XII.

LEANDRI ALBERTI DE
EADDEM AEDE TESTIMONIUM.

R Ecanatum inter, & mare Adriaticum, non longè à Mufione fluuio cernitur in colle templum S. Mariæ Lauretanæ toto terrarum orbe celeberrimum, quod simul cum oppido validis est munitum mœnibus. Hic multi sunt incolæ excipientes hospitaliter peregrinos, qui ex omnibus Europæ partibus, eò votorum soluendorum gratia confluunt, cum omnibus anni temporibus; tum maximè Vere, & Autumno. Equidem de tanto templo dicturus, vnde ordiar nescio. Obuersatur quippe animo, hinc summa loci religio, illinc eximia templi opulentia. Enimuero me vires deficiunt conantem dicere de sanctissimo illo, religiosissimoque cubiculo, vbi nata, vbi educata est cæli Regina semper Virgo, ac Dei parens Maria, eademque miserorum mortalium apud filium suum Patrona. Vbi Archangelus Gabrielis nuncio Dei Mater effecta, appellataque est, vbi humanam Deus naturam induit, vt nos ex faucibus inferni draconis eriperet, cælestisque regni aditum per tot sæcula, Parentum humani generis vitio, clausum aperiret. Itaque vt dixi, vnde talis loci descriptionem ordiar, ignoro. Cæterum vt piis pariter, curiosisque lectoribus satisfaciam, pauca dicam. Principio igitur dubitandum non est, quin hoc illud ipsum sit cubiculum, vbi cæli regina edita in lucem est. Nam præter certissima litterarum monumenta, quæ Deip. Virginis cubiculum ab Angelis huc translatum esse fidem faciunt, nemo est tam ferus ac ferreus, nemo tot, tantisque flagitiis, ac sceleribus coopertus, qui non in ipso sacrae domus ingressu, præsentis numinis cælestis reli-

religione perfusus molliri suum sentiat pectus, adeo vt venerabundus B. Mariæ impleret auxilium, ac per eam à Christo suppliciter oret suorum veniam delictorum. Et sanè ad ipsum humanos animos diuina vis videtur impellere. Adhæc accedunt prodigia, ac miracula ibi diuinitus edita, beneficiaque tributa iis, qui ad Dei parentem supplices confugerunt. Id adeo non solum litterarum monumenta testantur, sed etiam aurea, argentea, cærea simulachra, votiuæ quoque tabellæ, quæ per multas ætates, ac sæcula congesta visuntur. Longus sim, si velim numerado percensere diuina prodigia, ac dona inibi impartita mortalibus. Quæ quidem tot tantaque sunt, vt incredibilia videri possint iis, qui non facile inducuntur, vt credant, maternas à Deo preces audiri.

Nec verò hac magnificentius à Leandro dicta, quam verius.

R E C I N E T V M.

Proscisceris hinc *Recinetum* emporium recens ex vetustæ vrbis *Heluie* reliquiis excitatum, ex cuius interitu ac ruinis etiam *Maceram* exurrexisse volunt. Cuius vrbis ab *Heluio Pertinace* Aug. perampliter olim restitutæ lateritium amphitheatrum ingens in ripa fluminis *Potentis*, aliaque ædificiorum magnorum vestigia in itinere per agros monstrantur. Inde per *Tolentinos* atq; *Camertes* in *Vmbriam*, biduiq; itinere per *Vmbrorum* agros *Fulginium* pergitur, ex *Fori Flaminij* vicini ruinis, vt quidam autumant, extructâ à *Fulginiatibus*, ex agro *Tudertino* sedè eò trāsferentibus, cum *Flaminij Fori* *Langebardi* deleuissent. Nunc oppidum, mercatura diues, nundinis valde frequentatur.

E via *Flaminia* per cultissimos *Vmbriæ* cam-